

بلوراليسم، سکولاريسم،

فساهل و تسامح

حجة الاسلام دکتر عباس حکمی

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

زمستان ۹۶

سرشناسه: حکیمی، عباس، ۱۳۴۲
عنوان و نام پدیدآور: پلورالیسم، سکولاریسم، تساهل و تسامح/عباس حکیمی
مشخصات نشر: قم، عصر جوان، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری: رقعی ۲۰۸ ص
شابک: 878-600-8763-27-7

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
موضوع: پلورالیسم - سکولاریسم - جنبه‌های مذهبی - اسلام
ردیف‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ پ۹۶۶/ج۸/۲۵۸
رده‌بندی دیوبی: ۲۹۷/۷۲
شماره کتابشناسی ملی: ۴۸۶۲۵۳۱

پلورالیسم، سکولاریسم، تساهل و تسامح

مؤلف: عباس حکیمی

ناشر: عصر جوان

مکان: قم، چاپخانه: زمزم

سال انتشار: ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول

قطع و صفحه: رقعی، ۲۰۸ صفحه

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

مرکز پخش:

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه آخر، پلاک ۶۷

تلفن: ۰۳۷۳۰۰۳۷ - ۰۲۵ همراه: ۰۹۱۲۵۵۲۸۴۸۰

تمامی حقوق این اثر محفوظ می‌باشد.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۰
بخش اول: پلورالیسم.....	۱۳
فصل اول: کلیات.....	۱۳
اول تاریخچه پلورالیسم.....	۱۴
مهرم: تاریخ واژگان.....	۱۸
سوده: انگیزه های طرح پلورالیسم.....	۱۹
۱-نگین جانی شناسی.....	۱۹
۲-توجیه مطالب نام زون کتاب مقدس.....	۲۰
۳-انگیزه عاطفی مطالب.....	۲۱
چهارم: تبیین محل نزع.....	۲۲
۱-پلورالیسم در احزاب سیاسی.....	۲۲
۲-پلورالیسم در عرصه فرهنگی.....	۲۲
۳-پلورالیسم در زبان.....	۲۳
۴-پلورالیسم در دین.....	۲۳
پنجم: معانی مختلف پلورالیسم دینی.....	۲۵
۱-پلورالیسم (کثرت گرایی رفتاری).....	۲۵
۲-پلورالیسم (گفت و گو بین ادیان).....	۲۸
۳-پلورالیسم (شمول نجات و رستگاری اخروی).....	۲۹
الف-نجات اخروی از دیدگاه مسیحیت.....	۲۹
ب-عمومیت نجات از دیدگاه رانر و جان هیک.....	۳۱
ج-نجات اخروی از دیدگاه اسلام.....	۳۳

۳۴	۴- پلورالیسم دینی (حقیقت مجموعه ای)
۳۵	ششم: پلورالیسم دو نوع است
۳۵	الف- پلورالیسم معرفتی
۳۵	یک: پلورالیسم معرفتی توصیفی
۳۷	دو- پلورالیسم معرفتی دستوری یا هنجاری
۳۸	سه- پلورالیسم مفهوم سنجشی
۳۹	نقد و بررسی
۴۴	ب- پلورالیسم دینی
۴۵	فصل دوم: دلایل پلورالیسم دینی
۴۶	اول: دلایل پلورالیسم دینی از دیدگاه برون دینی
۴۶	۱- تنوع و وحدت دین
۴۸	نقد و بررسی
۵۳	۲- ناخالصی امور عالم
۵۴	نقد و بررسی
۶۴	۳- پلورالیسم علی
۶۵	نقد و بررسی
۶۷	۴- تنگناهای ادراک بشری
۶۸	نقد و بررسی
۷۰	۵- نسبیت در فهم متون دینی
۷۱	نقد و بررسی
۷۳	۶- گستردگی رحمت و هدایت الهی
۷۵	نقد و بررسی
۷۶	۷- پلورالیسم اخلاقی
۷۷	نقد و بررسی
۸۱	۸- اکثریت بشر متوسط و مقلدند
۸۲	نقد و بررسی
۸۸	۹- تفاوت های مفهومی و زبانی
۸۹	نقد و بررسی

۹۱.....	۱۰- تکافؤ ادله
۹۱.....	نقد و بررسی
۹۳.....	دوم: دلایل پلورالیسم دینی از نگاه درون دینی
۹۴.....	نقد و بررسی
۹۹.....	شبهات کثرت گرایان دین
۱۰۰.....	شبهه اول
۱۰۲.....	شبهه دوم
۱۰۵.....	شبهه سوم
۱۰۶.....	شبهه چهارم
۱۰۸.....	سبب فکری در مورد حقانیت ادیان
۱۰۸.....	۱- انحصارگرایی
۱۱۲.....	۲- تنوع گرایی
۱۱۴.....	نقد و بررسی
۱۱۵.....	۳- پلورالیسم دینی (کثرت گرایی)
۱۱۶.....	نتیجه
۱۱۹.....	بخش دوم: سکولاریسم
۱۱۹.....	فصل اول: کلیات
۱۲۰.....	اول: مفهوم سکولاریسم
۱۲۲.....	دوم: پیشینه سکولاریسم در غرب
۱۲۶.....	سوم: پیشینه سکولاریسم در جهان اسلام
۱۲۸.....	چهارم: نقش غرب در سکولار کردن جهان اسلام
۱۲۹.....	پنجم: پیشینه سکولاریسم در ایران
۱۳۴.....	فصل دوم: علل پیدایش سکولاریسم
۱۳۵.....	۱- جزمیت افراطی و بی دلیل سران کلیسای قرون وسطا
۱۳۷.....	۲- رفتار خشن کلیسا نسبت به مخالفان

۱۳۸.....	۳-فساد مالی و اخلاقی در مسیحیت
۱۳۹.....	۴-فقر و ناتوانی فکر، فلسفی و کلامی به شبهات
۱۴۱.....	۵-رشد علم و صنعت
۱۴۳.....	۶-مخالفت کلیسا با اکتشافات علمی و تبلیغ خرافات
۱۴۵.....	۷-ظهور طبقه سرمایه داری
۱۴۷.....	فصل سوم: مبانی سکولاریسم
۱۴۸.....	۱-علم گرایی (ساینسیسم)
۱۴۸.....	نقد و بررسی
۱۴۹.....	۲-عقل گرایی
۱۵۰.....	نقد و بررسی
۱۵۱.....	۳-نسبیت گرایی
۱۵۲.....	نقد و بررسی
۱۵۲.....	۴-شریعت قلبی و تجربی
۱۵۳.....	نقد و بررسی
۱۵۵.....	فصل چهارم: دلایل طرفداران سکولاریسم
۱۵۶.....	اول: دلایل طرفداران سکولاریسم در مسیحیت
۱۵۶.....	۱-سیره و سنت عملی و نظری کلیسا
۱۵۷.....	۲-آیات عهد جدید و اناجیل اربعه
۱۵۸.....	نقد و بررسی این دو علل
۱۵۹.....	دوم: ادله قرآنی سکولاریسم و نقد آن
۱۵۹.....	۱-فلسفه نبوت خدا و آخرت (تغایر نبوت و حکومت)
۱۶۱.....	نقد و بررسی
۱۶۳.....	۲-فقدان نص در امر حکومت
۱۶۴.....	نقد و بررسی
۱۶۶.....	۳-اگر آخرت نبود، دین هم نبود

نقد و بررسی.....	۱۶۶
۴-حق و تکلیف جداست.....	۱۶۹
نقد و بررسی.....	۱۷۰
بخش سوم: تساهل و تسامح.....	۱۷۳
فصل اول: کلیات.....	۱۷۳
اول: مفهوم تسامح و تساهل.....	۱۷۴
دوم: پیشینه تاریخی تساهل در غرب.....	۱۷۵
سوم: تساهل و تسامح در اسلام.....	۱۷۶
فصل دوم: مبانی تساهل و تسامح غربی.....	۱۷۷
۱- مبانی معرفت شناسی.....	۱۷۸
نقد و بررسی.....	۱۷۹
۲- مبانی هستی شناسی.....	۱۸۰
نقد و بررسی.....	۱۸۱
۳- مبانی انسان گرایی (انسان‌پرست).....	۱۸۲
نقد و بررسی.....	۱۸۳
فصل سوم: مواردی که تساهل جایز است و مواردی که تساهل جایز نیست.....	۱۸۵
الف: مواردی که در اسلام تساهل جایز نیست.....	۱۸۶
۱- عدم تساهل در برنامه دینی.....	۱۸۶
۲- عدم تساهل در حدود الهی.....	۱۸۸
۳- عدم تساهل در عدالت اجتماعی و حقوق مردم.....	۱۸۸
۴- عدم تساهل با غارتگران بیت المال.....	۱۹۰
۵- عدم تساهل با توطئه گران برای براندازی نظام اسلامی.....	۱۹۲
ب: مواردی که تساهل در اسلام جائز است.....	۱۹۴

۱-تساهل در مقام دعوت به دین	۱۹۴
۲-تساهل در مقام گفت و گو و مناظره	۱۹۵
۳-مقررات عمومی اسلام درباره غیرمسلمانان	۱۹۵
۴-همزیستی مسالمت آمیز با اهل کتاب و مشرکان غیرمعاند	۱۹۶
۵-تساهل در حقوق شخصی	۱۹۶
پاسخ به شبهات	۱۹۷
شبهه اول	۱۹۷
شبهه دوم	۲۰۰
شبهه سوم	۲۰۳
فهرست منابع	۲۰۵

مقدمه

به منظور دفاع عقلانی از مبانی و ارکان فکری و اعتقادی هردین و نیز تبیین خردپذیر باورهای کلی آن ها، باید در مقابل شاخه‌هایی از دانش بشری که پدید آمده (و مدتی است بر ضد حاکمیت ادیان به ویژه اسلام و مسلمانان که خواستار حکومت و عدالت اسلامی هستند، حمله گسترده ای آغاز کردند و در این زمینه چنان تلاش می کنند که گویا خطر بزرگی که نزدیک است نابودشان کند، دفع می کنند) با منطق و استدلال عقلی و دینی مقابله کردند. منظور ما از دانش های پدید آمده سه گروه زیر هستند:

۱- پلورالیسم دینی، که یکی از مباحث جدی مطرح شده در نیمه دوم قرن بیستم است، یعنی جمع ادیان. اولین بار «جان هیک» به صورت مستقل آن را مطرح کرد، یعنی معتقد بود به این که همه ادیان (اعم از توحیدی و غیرتوحیدی) بر یک پایه بوده، و پیروان همه ادیان اهل نجات اند، حتی در کشور ما عدلی در سال های اخیر با پذیرفتن نظریه «جان هیک»، آن را در سطح علمی و غیرعلمی در جامعه دینی کشور مطرح کرده اند.

۲- سکولاریسم، برخی از روشنفکران مسلمان از عرب و عجم می کوشند با الگوبرداری از فرهنگ غرب، سکولاریسم را به دین

اسلام هدایت کرده و سوق دهند و اسلام را همچون مسیحیت، آیین فردی و فاقد آموزه و احکام دنیوی و اجتماعی معرفی کنند. سکولاریسم، اندیشه‌ای است که دارای ویژگی‌هایی از جمله جدایی دین از سیاست و حکومت، شکل‌گیری دولت براساس ملی‌گرایی، قانون‌گذاری طبق خواست بشر و حاکمیت علوم تجربی به جای علوم الهی می‌باشد.

۳- تساهل و تسامح، یعنی در زندگی اجتماعی وقتی انسان با اعمال و عقاید روبرو می‌شود که با عقاید و اندیشه او سازگار نیست، برای حفظ آرامش اجتماعی و جلوگیری از تنش و درگیری باید آن را تساهل کرد، که ما موارد تساهل و عدم تساهل و مبانی و معیار آن را در ادامه بررسی خواهیم کرد. در مقابل کسانی که تساهل و تسامح را مطلق در همه زمینه‌های دینی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و ... قائلند.

این نوشتار می‌کوشیم تا به اندازه بضاعت خویش، این مسائل فوق را در سه بخش (پلورالیسم دینی، سکولاریسم و تساهل و تسامح همراه با زیرفصل‌هایشان) قرار دهیم و آن را با اثبات‌های گوناگون (دلایل و مبانی همه را با نقد و رد) مورد بررسی قرار دهیم.

برای انجام این گفت و گو در حد توان، فرض می‌کنیم که همه مردم مخلص و جویای حق و در پی خیر هستند و سعی می‌کنیم

در این گفت و گو، به ادبی آراسته شویم که خداوند در قرآن کریم به پیامبرانش فرمود: «مردم همه یک امت بودند، پس خداوند پیامبران را بشارت دهنده و بیم دهنده برانگیخت و به همراه آن ها کتاب را به حق فروفرستاد، تا درمیان مردم در آنچه که در آن اختلاف دارند داوری کند. و در آن (کتاب) جز کسانی که به آنان داده شده بود، اختلاف نکردند. پس از آن که بینات برایشان آمد، این از روی ستم در میان خودشان بود. پس خداوند، به اذن خود، مومنان را به آنچه از حق که اختلاف داشتند هدایت کرد، و خداوند هرکه را بخواهد، به راه راست هدایت می کند»^۱

خدایا ما را از کسانی آگاه کن که سخن را می شنوند، سپس بهترین آن را پیروی می کنند، و ما را به فضل و رحمت خویش، به راه راست رهنمون فرما.